

IFRS en leasing: de impact op business en systemen

C.F.J. Hoffman en drs. E.J. Wolters RA

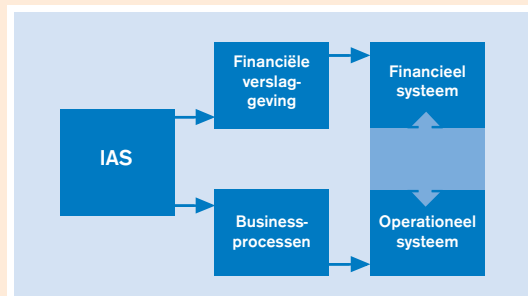
De International Accounting Standards (IAS) – ook bekend onder de recentere naam International Financial Reporting Standards (IFRS) – worden in de EU met ingang van 2005 verplicht voor alle beursgenoteerde ondernemingen. De Nederlandse overheid heeft daarnaast het toepassingsgebied van IAS uitgebreid tot alle financiële instellingen – in hoofdzaak banken en verzekeringsmaatschappijen. Voor leasemaatschappijen die onderdeel zijn van een beursgenoteerde onderneming of een Nederlandse financiële instelling betekent dit dat de jaarrekening over 2005 in overeenstemming met IAS dient te worden opgesteld. En 2005 is dichterbij dan wel eens wordt gedacht: de in de jaarrekening over 2005 opgenomen vergelijkende cijfers (over 2004 derhalve) dienen eveneens aan de IAS-eisen te voldoen.

Inleiding

Een artikel over IAS dat niet direct over verslaggevingsregels gaat lijkt een ‘contradictio in terminis’. De titel ‘de impact op business en systemen’ is echter weloverwogen gekozen. Het doel van dit artikel is aan te geven dat IAS voor de leasebranche in het algemeen en voor de auto-leasebranche in het bijzonder verstrekkingen kunnen hebben voor de business en de ondersteunende geautomatiseerde systemen. Implementatie van IFRS gaat dus verder dan alleen de financiële verslaggeving. Betrokkenheid van de IT-afdeling, de pakketleveranciers en de externe adviseurs van leasemaatschappijen zal noodzakelijk zijn.

Uiteraard wordt in dit artikel – zij het in vogelvlucht – een overzicht gegeven van de gevolgen van IAS voor de financiële verslaggeving van leasemaatschappijen. Dit in de eerste paragraaf, die als opmaat voor de mogelijke implicaties voor de business en systemen moet worden gelezen. Een uitgebreide en uitputtende behandeling van de IAS-regels valt buiten de reikwijdte van dit artikel.

De producten operationele en financiële lease zijn onlosmakelijk verbonden met wet- en regelgeving. Een niet onaanzienlijk deel van het succes van operationele lease

Figuur 1. Impact IAS.

is te danken aan het feit dat de lessee (klant) géén activa in zijn balans hoeft op te nemen en zodoende zijn werkkapitaal voor de corebusiness kan aanwenden. Het is dan ook logisch dat wanneer wet- en regelgeving verandert, dit een directe impact zal hebben op de leaseclassificatie. De mogelijke gevolgen van IAS voor de businessprocessen van leasemaatschappijen worden daarom nader uiteengezet.

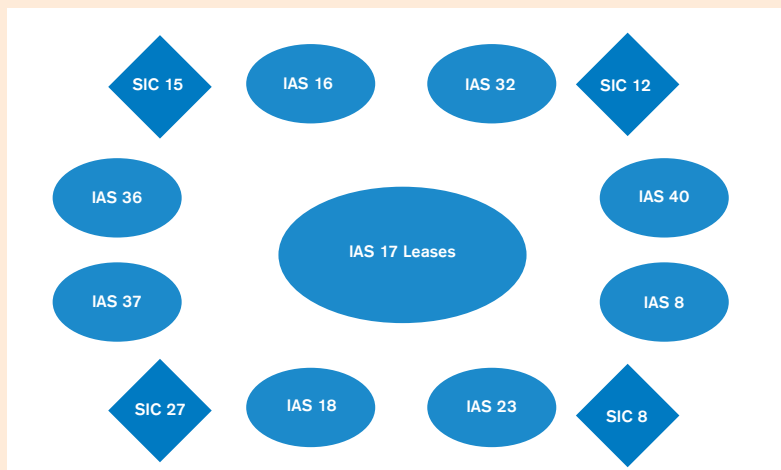
Ook ligt het voor de hand dat wanneer de regels voor financiële verslaggeving veranderen, dit gevolgen heeft voor de geautomatiseerde financiële systemen. Bij een leasemaatschappij zijn de financiële en de operationele administratie echter sterk met elkaar verweven. Een significant deel van de kosten en opbrengsten kan aan individuele contracten worden toegerekend en wordt ook zo geadministreerd. Een substantieel gedeelte van de journaalposten wordt dan ook geïnitieerd vanuit het operationele systeem. De impact van IAS op financiële en operationele systemen komt in de slotparagraaf aan de orde.

Gevolgen voor de financiële verslaggeving

Afbakening

In deze paragraaf passeren alleen die IAS-regels de revue die direct of indirect aan de corebusiness van leasing gerelateerd zijn. In dit artikel komt uit dien hoofde achtereenvolgens een aantal aspecten van IAS 17 (leasing), IAS 39 (financiële instrumenten), IAS 16 (materiële vaste activa), IAS 36 (bijzondere waardevermindering van vaste activa) en IAS 18 (revenue) aan de orde.

De overige IAS-regels vallen expliciet buiten de reikwijdte van dit artikel. Niettemin moet bedacht worden dat ook IAS-richtlijnen die niet (of niet direct) verband houden met leasing grote gevolgen kunnen hebben voor de financiële verslaggeving van leasemaatschappijen. IAS 19 heeft bijvoorbeeld al veel stof doen opwaaien vanwege de ingrijpende gevolgen voor de verantwoording van pensioenen. Voorts wordt niet nader ingegaan op de uitingen van het Standing Interpretations Committee (SIC), welke nadere invulling geven aan de IAS-regels.

Figuur 2. Regelgeving lease.

Bovendien moet worden benadrukt dat de gevolgen van IAS voor de financiële verslaggeving van leasemaatschappijen in deze paragraaf slechts op hoofdlijnen worden behandeld. Een inmiddels al gevleugelde maar daarom niet minder terechte uitspraak ten aanzien van IAS luidt: 'The devil is in the detail'. Met gemak kan dan ook aan iedere IAS-richtlijn een afzonderlijk artikel worden gewijd.

IAS 17 – Leasing

Operationele versus financiële lease

Een belangrijk onderwerp van IAS 17 is het onderscheid tussen financiële en operationele lease. Net als in de huidige verslaggevingsregels is hierbij doorslaggevend welke partij de voor- en nadelen verbonden aan het eigendom geheel (of nagenoeg geheel) draagt.

In IAS 17 wordt echter geen gebruik meer gemaakt van kwantitatieve criteria om de aard van het leasecontract vast te stellen. In IAS geldt 'substance over form' – het geheel van contractvoorwaarden bepaalt of er sprake is van operationele dan wel financiële lease. Factoren die hierbij een rol spelen zijn onder meer: de contractduur ten opzichte van de economische levensduur, de contante waarde van de leasetermijnen ten opzichte van de investeringswaarde van het object en clausules met betrekking tot de overgang (of waarschijnlijke overgang) van het eigendom van het object na afloop van het leasecontract. Voorbeelden van deze laatste categorie zijn terugkoopgaranties (afgegeven door de dealer) of koopopties van de lessee.

'Origination costs'

Een ander aspect van IAS 17 heeft betrekking op initiële directe kosten, de zogenaamde 'origination costs'. Onder IAS 17 mogen direct aan het afsluiten van het leasecontract toerekenbare kosten worden geactiveerd. Hieronder kunnen – in tegenstelling tot de huidige Nederlandse verslaggevingsregels – ook intern gemaakte kosten vallen, onder meer de kosten van de commerciële binnendienst. De geactiveerde kosten dienen naar rato van het contractverloop ten laste van het resultaat te worden afgeschreven. Overigens mogen de 'origination costs' ook ineens ten laste van het resultaat worden gebracht.

IAS 39 – Financiële instrumenten

IAS 39 is één van de meest complexe IAS-richtlijnen en behandelt financiële instrumenten. IAS 39 hanteert een ruime definitie van financiële instrumenten: 'een overeenkomst die leidt tot een financieel actief bij een partij en een financiële verplichting of een eigenvermogensinstrument bij een andere partij'. Hieronder vallen onder meer derivaten zoals interest rate swaps en futures. Echter bijvoorbeeld ook debiteuren worden onder IAS 39 tot de financiële instrumenten gerekend. Overigens worden operationele en financiële leasecontracten expliciet uitgesloten van IAS 39 daar deze al onder IAS 17 vallen.

De belangrijkste eis van IAS 39 is dat in beginsel alle financiële instrumenten in de balans tegen reële waarde dienen te worden gewaardeerd. De reële waarde kan min of meer gelijk worden gesteld aan de marktwaarde. Waardeveranderingen van de financiële instrumenten worden in beginsel in de resultatenrekening verwerkt. Dit verhoogt echter de volatiliteit van het resultaat – zeker wanneer in ogenschouw wordt genomen dat de waarde van met name derivaten bij relatief kleine schommelingen van de onderliggende waarde grote schommelingen kan vertonen.

Derhalve biedt IAS 39 een uitweg voor het in de resultatenrekening verwerken van waardeschommelingen van financiële instrumenten: het zogenaamde hedge accounting. IAS 39 stelt echter uitgebreide en strikte voorwaarden om gebruik te mogen maken van hedge accounting. Het zal van de meeste organisaties een enorme inspanning vereisen om aan deze voorwaarden te voldoen.

IAS 39 zal met name van zeer grote invloed zijn op leasemaatschappijen die in hun financieringsmethodiek gebruikmaken van financiële instrumenten – denk onder meer aan interest rate swaps. Verderop wordt dit onder Financiering nader toegelicht.

Casus 1

Een middelgrote leasemaatschappij in Nederland heeft een extra veld opgenomen in het contractscherm van de lease-applicatie dat wordt gebruikt om aan te geven of het een financieel dan wel een operationeel contract betreft. Het pakket verzorgt automatisch de corresponderende boekingen bij het aangaan van het contract, de maandelijkse termijnen en het beëindigen van het contract. Een grote leasemaatschappij in Nederland heeft gekozen voor een aantal voorgedefinieerde producten waarvan voor de ten behoeve van de classificatie onderscheidende contractvoorwaarden niet kan worden afgeweken. In dit geval heeft de implementatie van IAS dus direct gevolgen voor de producten – en dus de business.

IAS 16 – Materiële vaste activa

IAS 16 behandelt de wijze waarop materiële vaste activa in de jaarrekening dienen te worden verwerkt. Voor afschrijvingen op activa vereist IAS 16 alleen dat de gekozen afschrijvingsmethodiek het werkelijk economisch waardeverloop van het actief benadert. Momenteel wordt door leasemaatschappijen zowel de annuïtaire als de lineaire afschrijvingsmethode toegepast. Of de annuïtaire methode (relatief lage afschrijvingen aan het begin van de contractperiode) onder IAS mag blijven worden toegepast, is echter momenteel nog onduidelijk.

IAS 36 – Bijzondere waardevermindering van vaste activa

Indien er sprake is van een indicatie van een bijzondere waardevermindering ('impairment') van een materieel vast actief – bijvoorbeeld een belangrijke daling van de tweedehands automarkt – dient een impairment test te worden uitgevoerd. Het bijvoeglijk naamwoord 'bijzonder' vervangt hierbij het begrip 'duurzaam', dat lang in de Nederlandse verslaggevingsregels werd gehanteerd. Onder IAS is de eventuele duurzaamheid van de waardevermindering dan ook niet langer relevant.

IAS 36 schrijft voor dat deze impairment test op het niveau van het individuele activum dan wel voor de kleinste mogelijke kasstroombenaderende eenheid moet worden uitgevoerd. Dit lijkt op het eerste gezicht het individuele leasecontract te zijn. In casus 2 wordt een door een leasemaatschappij gekozen pragmatische interpretatie hiervan uiteengezet. Voor het uitvoeren van de impairment test geeft IAS 36 voorts gedetailleerde voorschriften ten aanzien van de te hanteren methodiek – bijvoorbeeld met betrekking tot de disconteringsvoet en de wijze waarop toekomstige kasstromen mogen worden ingeschat. Deze zijn zodanig complex dat inschakeling van specialistische corporate finance-kennis nodig kan zijn. Als blijkt dat sprake is van een impairment, dan dient het materieel vast actief te worden afgewaardeerd tegen of de nettoverkoopprijs of de indirecte opbrengstwaarde, en wel tot de hoogste van deze twee.

IAS 18 – Revenue

Voorheen was het volgens de Nederlandse verslaggevingsregels toegestaan opbrengsten en kosten uit hoofde van reparatie, onderhoud en banden gedurende de contractduur als voorziening in de balans op te nemen. Pas bij afloop van het contract werd het verschil tussen de opbrengst en de kosten in de resultatenrekening verwerkt. Uit IAS 18 vloeit voort dat eventuele verwachte resultaten op reparatie, onderhoud en banden reeds gedurende de contractperiode in de resultatenrekening dienen te worden verwerkt.

Toelichting op de jaarrekening

Naast de presentatie, verwerking en waardering zal als gevolg van IAS ook de toelichting op jaarrekening aanzienlijk worden uitgebreid. De impact hiervan moet niet worden onderschat, want dit betekent dat veel informatie die wellicht nu nog niet of niet bruikbaar door leasemaatschappijen (of andere organisaties) wordt bijge-

Casus 2

Een middelgrote leasemaatschappij in Nederland maakt voor het bepalen van mogelijke impairment gebruik van de prototypes voor restwaarden. Vooraf worden de leaseobjecten ingedeeld op basis van gelijkwaardigheid gezien de aanschafwaarde en de restwaarde. Daarna wordt voor ieder prototype een restwaardepercentage vastgesteld. Deze restwaarde wordt periodiek beoordeeld ten opzichte van de markt, wat kan leiden tot het aanpassen van de restwaarde of het herindelen van een bepaald object naar een ander prototype. Wanneer de restwaarde van een prototype wordt gewijzigd, wordt dit op contractniveau verwerkt. Het huidige systeem kan echter geen bulk-aanpassingen aan. Het aanpassen van restwaarden dient derhalve per individueel contract te geschieden. Gezien het vele werk en de kans op fouten is besloten de correctie uit hoofde van impairment voor het gehele prototype als een totaalbedrag in de financiële administratie te verwerken. Hierdoor verliest de leasemaatschappij echter het directe inzicht in de restwaarde per individueel contract.

houden, beschikbaar moet worden gemaakt voor de financiële verslaggeving.

IAS 17 vereist bijvoorbeeld voor financiële leasecontracten informatie over onder andere de contante waarde van de minimale leasebetalingen voor de periode korter dan één jaar, van één tot vijf jaar en de periode na vijf jaar na balansdatum. Verder dient informatie te worden opgenomen met betrekking tot de niet-gerealiseerde financieringsbaten en de ongegarandeerde restwaarde van de objecten die de lessor economisch toekomen. Natuurlijk vereist IAS vele andere aanvullende informatie die in de toelichting moet worden opgenomen, zowel specifiek ten aanzien van leasing alsook informatie die voor alle rechtspersonen van toepassing is.

Gevolgen voor de business

Operationele versus financiële lease

Restwaarderisico

Bij de overgang naar IAS zal een leasemaatschappij haar bestaande contractportefeuille tegen het licht moeten houden en identificeren welke contracten door IAS als operationele dan wel als financiële lease worden geclassificeerd. In de vorige paragraaf is aangegeven dat er verschillende criteria zijn die bepalen of een contract is te beschouwen als operationele dan wel financiële lease. Voor de autoleasebranche is één van de meest wezenlijke criteria welke partij het restwaarderisico draagt. Ligt dit bij de leasemaatschappij (lessor), dan is er sprake van operationele lease. Heeft de lessor het restwaarderisico door middel van bijvoorbeeld terugkoopgaranties, verkoopopties of winstdelingsregelingen op de restwaarde overgedragen aan een andere partij, dan is er voor de lessor sprake van financiële lease. In plaats van een materieel vast actief (het leaseobject) heeft de lessor in dat geval een vordering op zijn balans staan.

Nacalculatie versus gesloten calculaties

Ook de aard van de contractvoorwaarden speelt mogelijkwerwijs een rol bij de leaseclassificatie. Contractcomponenten die op basis van nacalculatie worden afgerekend, dragen nadelen verbonden met het eigendom van een leaseobject over van de lessor naar de lessee. Een voorbeeld hiervan is het op basis van nacalculatie afrekenen van reparatie, onderhoud en banden. De lessee betaalt in dat geval de werkelijke kosten voor reparatie, onderhoud en banden. Ook komt het voor dat de restwaarde op nacalculatorische basis met de lessee wordt afgerekend.

De nodige leasecontracten die nu nog als operationele lease worden aangemerkt, moeten volgens de IAS-regels als financiële lease worden bestempeld.

Consequenties voor de lessee

Inmiddels wijst alles erop dat in Nederland de nodige leasecontracten die nu nog als operationele lease worden aangemerkt, volgens de IAS-regels als financiële lease moeten worden bestempeld. IAS eist dat de gewijzigde classificatie *met terugwerkende kracht* in de financiële administratie wordt verwerkt. Deze exercitie, die op zichzelf lastig genoeg kan zijn, is echter slechts een neveneffect van de veranderende regelgeving. De veranderende regels ten aanzien van de classificatie van leasecontracten raken namelijk niet alleen de leasemaatschappij, maar kunnen ook consequenties voor de lessee met zich meebrengen. In de inleiding werd al even gemoreerd dat het succes van operationele leasecontracten mede is bepaald door het feit dat lessees het leaseobject niet hoeven te activeren. Zo houden zij hun balans 'schoon' en hun werkkapitaal beschikbaar voor kernactiviteiten. Indien echter volgens IAS de 'voor- en nadelen verbonden aan het eigendom of het leaseobject geheel (of nagenoeg geheel)' door de lessor aan de lessee zijn overgedragen, dan dient de lessee het leaseobject te activeren. Hiermee verdwijnt een groot deel van de aantrekkelijkheid van deze contracten.

Dit alles zou leasemaatschappijen kunnen dwingen om hun productstelling en onderliggende productdefinities te herdefiniëren. De productstelling dient zodanig te worden aangepast dat deze wél aan de IAS-vereisten ten aanzien van operationele lease voldoen. Marketing- en verkoopprocessen dienen hierop te worden aangepast. Wellicht moeten tussentijds contractvoorwaarden en klantafspraken worden herzien. Ook zal de gewijzigde productsetting in het geautomatiseerde operationele systeem moeten worden geïmplementeerd. Dit laatste komt in de volgende paragraaf nader aan de orde.

Financiering

Leasemaatschappijen die in hun financieringswijze gebruikmaken van derivaten (denk aan interest swaps) worden als gevolg van IAS 39 met grote veranderingen geconfronteerd. Zoals reeds eerder is aangegeven, vereist IAS 39 in beginsel dat financiële instrumenten tegen reële waarde in de balans dienen te worden verantwoord.

Waardeschommelingen worden in de resultatenrekening verwerkt. Schommelingen in de rentevoet kunnen een enorme impact op de reële waarde van interest swaps – en zodoende op het resultaat van leasemaatschappijen – hebben. Dit zal de communicatie en verantwoording richting de stakeholders sterk beïnvloeden.

Indien leasemaatschappijen zich aan het verantwoorden van waardeschommelingen van bijvoorbeeld interest rate swaps willen onttrekken, dan liggen de volgende twee mogelijkheden voor de hand. Ten eerste kan de leasemaatschappij besluiten haar huidige financieringswijze te veranderen en niet langer gebruik te maken van interest swaps. Een belangrijke businessbeslissing, volledig geïnstigeerd door veranderende regelgeving. Ten tweede kan de leasemaatschappij besluiten gebruik te maken van het al eerder genoemde hedge accounting. Het voldoen aan de voorwaarden die IAS 39 stelt voor het toepassen van hedge accounting is echter geen sinecure. Zo moet ieder financieel instrument rechtstreeks aan het onderliggende risico dat wordt afgedekt, kunnen worden gekoppeld. Voor het aantonen van het bestaan van deze koppeling stelt IAS stringente eisen. De huidige financieringswijze, de bijbehorende administratieve processen en ondersteunende geautomatiseerde systemen van leasemaatschappijen zijn hier doorgaans eenvoudigweg niet op toegerust. Het leasecontract staat vaak los van de wijze waarop dit contract door de leasemaatschappij is gefinancierd. Indien de leasemaatschappij tóch kiest voor hedge accounting, zal de administratie en documentatie rondom het financieringsproces vaak ingrijpend moeten veranderen.

Gevolgen voor systemen

Inleiding

Uit voorgaande paragrafen moge duidelijk zijn dat IAS niet alleen de financiële verslaggeving van leasemaatschappijen zal doen veranderen, maar ook rechtstreekse gevolgen voor de business kan hebben. In dat laatste geval is het onwaarschijnlijk dat het operationele geautomatiseerde systeem geen wijzigingen behoeft.

Voorts leidt veranderende financiële verslaggeving onherroepelijk tot aanpassingen in de financiële administratie. Deze kunnen op hun beurt wijzigingen in het geautomatiseerde financiële systeem noodzakelijk maken. In de inleiding werd het al even genoemd: bij leasemaatschappijen zijn de financiële en de operationele administratie sterk met elkaar verweven.

In de volgende subparagrafen wordt beschreven op welke wijze de analyse van de impact van IAS op de systemen kan worden uitgevoerd. Vervolgens worden de mogelijke oplossingsrichtingen besproken: moeten de bronssystemen worden aangepast of kan er voor een extracomptabele oplossing worden gekozen?

Analyse informatievoorziening

Allereerst dient te worden geanalyseerd of de voor IAS additioneel benodigde informatie binnen de huidige informatievoorziening – zowel binnen als buiten de geautomatiseerde omgeving – aanwezig is. Vervolgens moet de voor IAS vereiste informatie worden vergeleken met het datamodel van de geautomatiseerde omgeving. Het datamodel is feitelijk een leesbare vertaling van de structuur van de onderliggende database: in welke vorm, met welk detail en met welke onderlinge verbanden is de data in de geautomatiseerde systemen opgeslagen. Ook dient de kwaliteit en uniformiteit van de in de geautomatiseerde systemen opgeslagen data te worden geïnventariseerd.

De analyse van de informatievoorziening kan het best worden geïllustreerd met het classificatieonderzoek naar operationele en financiële leasecontracten. Al eerder is besproken dat bij de overgang naar IAS een leasemaatschappij haar bestaande contractportefeuille zal moeten doorlichten en moeten bepalen welke contracten als operationele dan wel als financiële lease dienen te worden geclassificeerd. Indien alle gerelateerde contractinformatie – dus ook bijvoorbeeld contractuele voorwaarden uit de mantelovereenkomst – uniform en op hetzelfde niveau in de geautomatiseerde systemen is opgeslagen, kan een dergelijk classificatieonderzoek grotendeels geautomatiseerd plaatsvinden. Het kan ook zijn dat bepaalde contractvariabelen niet of niet bruikbaar in de systemen zijn opgeslagen. In dat geval dient de huidige data eerst te worden verrijkt, geharmoniseerd of handmatig bewerkt alvorens het classificatieonderzoek mogelijk is. Een dergelijke conversieslag – die weliswaar ten dele met geautomatiseerde database en reporting tools kan worden ondersteund – zal een aanzienlijke mate van inspanning en betrokkenheid vanuit de business vereisen.

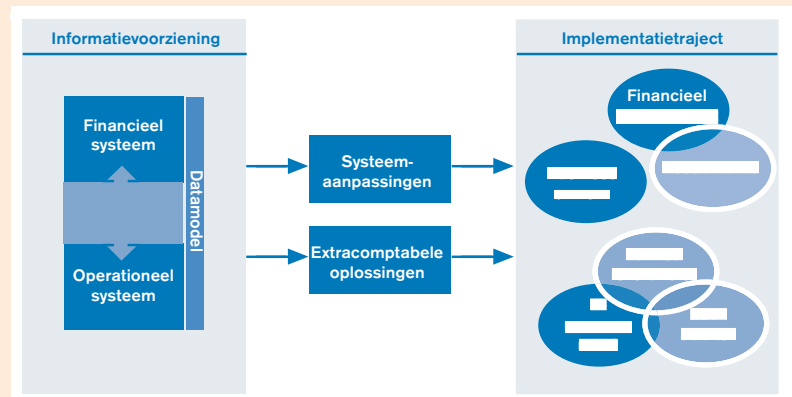
Systeemaanpassingen versus extracomptabele oplossingen

Uiteindelijk levert de analyse van de informatievoorziening een complete inventarisatie van alle uit IAS voortvloeiende wijzigingen op. En, wellicht nog belangrijker, op welke aspecten de huidige (inrichting van) geautomatiseerde systemen binnen de informatievoorziening tekortschiet.

Voor het aanpassen van geautomatiseerde systemen zijn in grote lijnen twee mogelijke oplossingsrichtingen te onderscheiden:

1. het aanpassen van de bronsystemen – het operationele pakket, al dan niet in combinatie met een geïntegreerde financiële module;
2. extracomptabele oplossingen – door bijvoorbeeld een database, reporting of andere tool zoals Crystal Reports, Business Objects, MS Access of Excel te introduceren. Onder extracomptabele oplossingen worden ook rechtstreekse cumulatieve boekingen in het financiële systeem verstaan die in een extracomptabele toepassing worden berekend.

Welke oplossingsrichting valt te prefereren is niet op voorhand te zeggen, maar is voor een groot deel afhan-

Figuur 3.
Implementatie.

kelijk van de aard van de uit IAS voortvloeiende verslaggevingsvereiste. Heeft deze een incidenteel en uitsluitend financieel karakter, dan ligt een extracomptabele oplossing voor de hand. Betreffen het echter IAS-aanpassingen die rechtstreeks van invloed zijn op de business en onderliggende routinematige transacties, dan zal eerder aan een aanpassing van de bronsystemen moeten worden gedacht. Hierop wordt hieronder eerst verder ingegaan.

Een tweede belangrijke factor die van invloed is op de oplossingsrichting is de functionaliteit van de in gebruik zijnde geautomatiseerde systemen. Hoe uitgebreider en geavanceerder de functionaliteit, hoe meer aanpassingen rechtstreeks in het systeem kunnen worden gerealiseerd. Zie verder de subparagraaf Functionaliteit software.

Overigens wordt in dit artikel niet verder ingegaan op de mogelijkheid of noodzaak tot het aanschaffen van geheel nieuwe bronsystemen.

Systeemaanpassingen

Gevolgen van IAS die rechtstreeks de businessprocessen beïnvloeden komen in beginsel in aanmerking om in de bestaande bronsystemen te worden aangepast. De productcodering, welke onlosmakelijk met de contractgegevens is verbonden, is hiervan een goed voorbeeld. Ook wanneer de IAS-consequenties een sterk routinematig karakter hebben moet aanpassing van de bronsystemen eerder worden overwogen. Dit is bijvoorbeeld het geval indien de financiële administratie moet worden aangepast om naast operationele ook financiële leasecontracten te kunnen verwerken. Alleen al omwille van de betrouwbaarheid en controleerbaarheid (zowel intern als extern) van de financiële administratie valt een aantal extracomptabele tools af.

Bij leasemaatschappijen zijn de financiële en de operationele administratie sterk met elkaar verweven.

De complexiteit van het aanpassen of herinrichten van de financiële administratie hangt uiteraard af van de specifieke leasesoftware (zie de volgende subparagraaf). Er bestaat leasesoftware waarin voorgeprogrammeerde boekingschema's voor operationele en financiële lease zijn opgenomen. Deze zijn op hun beurt gekoppeld aan

de gedefinieerde productcodes. Zoals al eerder is aangegeven, wordt een groot deel van de journalposten van een leasemaatschappij geïnitieerd vanuit het operationele systeem. Bedacht moet worden dat de aanpassingen in het operationele systeem aanzienlijk verder strekken dan alleen boekingschema's: systeeminstellingen ten aanzien van facturatie, documenten en rapportages dienen mogelijk ook allemaal te worden aangepast.

Het aanpassen van bronsystemen wordt vaak bij voorbaat gepercipieerd als duur en ingewikkeld. Indien echter de gewenste aanpassingen kunnen worden gerealiseerd door het aanpassen van bestaande systeemparameters en instellingen, kunnen de kosten en complexiteit meevalen. Wanneer de bestaande software bepaalde noodzakelijke aanpassingen eenvoudigweg niet aankan ('gaps') en dus herprogrammering noodzakelijk is, kan een – al dan niet tijdelijke – extracomptabele oplossing dichterbij komen. Het is echter van groot belang de softwareleverancier bij het onderzoek naar wat wel en niet mogelijk is in de geautomatiseerde omgeving te betrekken – en een goede analyse te maken van de gaps en gerelateerde kosten.

Extracomptabele oplossingen

Indien de aard van de IAS-implicatie het toestaat, kan worden gekozen voor een extracomptabele oplossing. Zo zou bijvoorbeeld het berekenen en boeken van impairments of het bepalen van de onderhoudsbuffer – gezien het incidentele karakter – voor extracomptabele verwerking in aanmerking kunnen komen. Immers, het testen op impairments alsmede het bepalen van de onderhoudsbuffer dient uitsluitend op rapporteringsmomenten plaats te vinden. De consequentie zal echter zijn dat de actuele restwaarde niet op contractniveau in het operationele systeem beschikbaar is. Dit omdat de impairments rechtstreeks in de boekhouding worden verwerkt.

Het introduceren van een reporting tool moet niet worden onderschat.

Ook wanneer de benodigde aanpassingen niet of slechts met grote inspanning binnen de huidige geautomatiseerde systemen kunnen worden gerealiseerd, kan worden overwogen gebruik te maken van extracomptabele oplossingen. Het introduceren van een extracomptabele tool, zoals bijvoorbeeld Crystal Reports of Business Objects, moet echter niet worden onderschat. Allereerst is het ontwikkelen van betrouwbare rapportages niet eenvoudig. De functionele ontwerpen van de rapportages dienen door een specialist veld voor veld aan de bestaande database van het operationele en/of financiële systeem te worden gekoppeld. Na testen dienen adequate beheerprocedures te worden ingesteld teneinde de continue integriteit van de ontwikkelde rapportages te waarborgen. Dergelijke maatregelen zijn a fortiori van belang indien wordt gekozen voor end-user computing-toepassingen als MS Access of Excel. Tenslotte kunnen additionele hardware-investeringen onontkoombaar zijn. Feitelijk kan derhalve sprake zijn van een volledig implementatietraject.

Functionaliteit software

Zoals in de voorgaande subparagraaf al werd opgemerkt, is de functionaliteit van de in gebruik zijnde geautomatiseerde systemen van significant belang bij de keuze of voor IAS noodzakelijke aanpassingen in de bronsystemen zelf, dan wel door middel van een extracomptabele toepassing worden gerealiseerd. Hieronder wordt een aantal pakketeigenschappen besproken, die van invloed zijn op de gekozen implementatiestrategie.

Productcodering en geprogrammeerde controles

Een belangrijke functionaliteit in het kader van IAS is de mogelijkheid tot het definiëren van verschillende productsoorten, zoals operationele lease, financiële lease en beheercontracten. Aan de productsoorten dient een boekingschema te kunnen worden gekoppeld. Het boekingschema bepaalt de wijze en het moment waarop journalposten worden geboekt in het financiële systeem.

Daarnaast is het van belang dat het geautomatiseerde systeem geprogrammeerde controles heeft die de juiste hantering van de productcodes in ieder geval ten dele afdwingen. Een voorbeeld hiervan is het in geval van een operationele lease blokkeren van het veld waarin een eventuele terugkoopverplichting of kooppoptie kan worden vastgelegd.

Bulkaanpassingen

Indien het leasepakket de mogelijkheid biedt om alle restwaarden behorend tot een en hetzelfde restwaardeprofiel dan wel hetzelfde model of modeltype *simultaan* aan te passen, zou dit het boeken van bijzondere waardeverminderingen in het operationeel systeem aanzienlijk vereenvoudigen. Indien een dergelijke functionaliteit in het leasepakket ontbreekt, dan ligt het extracomptabel registreren van impairments voor de hand. Immers, individueel aanpassen is erg tijdrovend en bovendien foutgevoelig.

Multiple ledger

Een pakket dat de mogelijkheid biedt om meerdere grootboeken simultaan bij te houden heeft grote voordelen. Lokale fiscale verslaggeving en IAS kunnen dan in de al dan niet met het operationele systeem geïntegreerde financiële module gelijktijdig worden bijgehouden. In Nederland is het heel goed mogelijk het fiscale resultaat extracomptabel te bepalen, echter sommige landen stellen stringenter eisen aan de fiscale boekhouding en staan deze wijze van resultaatbepaling niet of maar beperkt toe.

Treasury module

Eerder is al aangegeven dat in veel leasesystemen het leasecontract en de wijze van financiering – inclusief eventuele bijbehorende financiële instrumenten – grotendeels los van elkaar staan. Een leasepakket dat uitgebreide treasuryfunctionaliteit bezit kan niet alleen invloed uitoefenen op de afweging tussen systeem aanpassing of een extracomptabele oplossing, maar kan zelfs bepalend zijn bij de overweging om al dan niet hedge accounting te gaan toepassen.

Segmentering

Een leasepakket dient voldoende separate velden beschikbaar te hebben om klanten en/of contracten te segmenteren. De mogelijke waarden die gebruikers in deze velden kunnen invoeren, dienen door geprogrammeerde controles te zijn beperkt. Ook moet het veld verplicht worden ingevoerd. Dit om de uniformiteit van de opgeslagen informatie te blijven waarborgen.

Uiteraard dienen bovengenoemde voorbeelden slechts ter illustratie. Belangrijker is zich te realiseren dat alleen de beschikbaarheid van velden in een pakket in de regel niet voldoende is. De velden moeten actief in het systeem kunnen worden gebruikt en waar nodig omgeven zijn met geprogrammeerde controles.

Casus 3

Een leasemaatschappij heeft haar contracten tot nu steeds als operationele lease verwerkt. Bij het classificatieonderzoek blijkt echter dat een aanzienlijk deel van deze contracten een terugkoopverplichting met de dealer bevat. Deze contracten dienen onder IAS met terugwerkende kracht als financiële lease in de jaarrekening te worden verantwoord. De leasemaatschappij maakt gebruik van een leasepakket met een geïntegreerde financiële module. Het leasepakket kent echter geen onderscheid in de aansturing van de boekingsgang in het financiële pakket van operationele en financiële leasecontracten. Nu moet een keuze worden gemaakt tussen het aanpassen van het leasepakket (of de interface tussen beide modules) of het journaliseren op basis van een extracomptabele analyse. Een aanpassing van het systeem leidt tot het opzetten van de twee contractsoorten in het leasestelsel, waarvan ieder product een specifieke wijze van journalisering betekent. Het boeken op basis van een extracomptabele analyse leidt – als het goed is – tot dezelfde verantwoording van de financiële leasecontracten. Deze boeking is echter in totaal en niet per contract.

Conclusie

Alhoewel de IAS-regelgeving nog volop in ontwikkeling is, bestaat er geen twijfel dat de invoering van IAS verstrekkende gevolgen heeft voor de leasebranche. De gevolgen strekken verder dan de verslaggevingsregels: ook de businessprocessen en de geautomatiseerde systemen zullen worden geraakt. Wat de te prefereren implementatiestrategie is, zal van geval tot geval moeten worden beoordeeld. Wel is duidelijk dat voor een goede keuze tussen de oplossingsalternatieven een combinatie van kennis van financiële verslaggeving, de leasebranche, IT en de specifieke leasesoftware onontbeerlijk is. Kortom, een IAS-implementatie heeft alle kenmerken van een ondernemingsbreed implementatietraject. Daar komt nog bij dat IAS voor ten minste een deel van de leasemaatschappijen op zeer korte termijn dient te worden ingevoerd. Voor leasemaatschappijen en hun pakketleveranciers is er nog een flink aantal horden te nemen.

C.F.J. Hoffman

is werkzaam als consultant bij KPMG Information Risk Management en is hoofdzakelijk betrokken bij diverse IT-projecten bij leasemaatschappijen in binnen- en buitenland. Verder is hij betrokken bij diverse jaarrekeningcontroles, waaronder die van een leasemaatschappij.

Drs. E.J. Wolters RA

is werkzaam als manager bij KPMG Information Risk Management en is hoofdzakelijk betrokken bij diverse IT-projecten bij leasemaatschappijen in binnen- en buitenland. Tevens is hij als auditmanager betrokken bij diverse jaarrekeningcontroles.

De auteurs danken hun collegae K. Oosterhof RA, drs. E.M. Peeters en drs. H.J.M. Ridt RA voor hun input en suggesties.